

УДК 378. 14

Р. М. МОНЬКО

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ «ТЕХНІКИ» У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Зосереджено увагу на проблемі врахування в Україні досвіду підготовки майбутнього вчителя з навчального предмета «Техніка» Республіки Польща. Проаналізовано непрості умови становлення в Польщі системи підготовки таких майбутніх учителів. Встановлено, що організація та зміст навчального процесу на технічних факультетах у наш час має динамічний характер, який відзначається постійним впровадженням прогресивних новацій, оперативним використанням досвіду вищих навчальних закладів європейських країн.

Ключові слова: навчальний процес, технічний факультет, вищий навчальний заклад.

Р. М. МОНЬКО

ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ «ТЕХНІКИ» В РЕСПУБЛІКЕ ПОЛЬЩА

Сосредоточенно внимание на проблеме учета в Украине опыта подготовки будущего учителя с учебного предмета «Техника» Республики Польша. Проанализированы непростые условия становления в Польше системы подготовки таких будущих учителей. Установлено, что организация и содержание учебного процесса на технических факультетах в наше время имеет динамический характер, который отмечается постоянным внедрением прогрессивных новацій, оперативным использованием опыта высших учебных заведений европейских стран.

Ключевые слова: учебный процесс, технический факультет, высшее учебное заведение.

R. M. MONKO

PREPARATION OF FUTURE TEACHER OF «TECHNIQUE» IN REPUBLIC POLAND

In the article concentrated attention on the problem of account of experience of preparation of future teacher of «Technique» of Republic Poland in Ukraine. The not simple terms of becoming of the system of preparation of future teachers of «Technique» are analysed in Republic Poland. It is set that organization and maintenance of educational process on technical faculties in our time has dynamic character, which is marked permanent introduction of progressive innovations, operative use of experience of higher educational establishments of the European countries.

Key words: educational process, technical faculties, higher educational establishments.

Проголошення України як незалежної держави сприяло виникненню принципово нових передумов для вдосконалення системи трудової підготовки учнів:

– створення національної школи, а отже національної системи виховання, що сприяє формуванню національної системи трудової підготовки школярів, яка забезпечує врахування менталітету українців;

– перехід держави до ринкових відносин активізує в підлітків почуття відповідальності щодо пошуку свого місця на ринку праці.

В Концепції середньої загальноосвітньої школи (1991 р.) визначено головні завдання і перспективи розвитку школи. Документом передбачено відображення в змісті навчання і

виховання традицій національної культури, індивідуалізацію та диференціацію навчально-виховного процесу і його розвиток з врахуванням національних традицій.

У процесі трудового навчання в центрі уваги ставиться самовизначення і самореалізація учня, виховання і самовиховання в нього трудового образу життя, а не лише сукупності трудових знань, вмінь і навичок. Відбувається переорієнтація трудового навчання на особистісно-орієнтований підхід до навчання учнів. У зв'язку з цим посилюються вимоги до підготовки педагогічних кадрів, оскільки одним з основних факторів прогресу в освіті є якість підготовки педагогічних працівників. Ускладнення завдань школи і функцій вчителя відповідно до вимог реформування всіх галузей освіти зумовило необхідність підвищення вимог до його професійно-педагогічної підготовки, змісту, методів та засобів формування у майбутнього педагога високої фахової і спеціальної ерудиції.

У наш час проводяться інтенсивні пошуки найдоцільнішого змісту і структури професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів технічного напрямку у різних країнах Європи. Докорінні зміни, які переживає сьогодні вища освіта в Україні, вимагають перегляду деяких питань щодо ролі технічних та психолого-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах (ВНЗ), де готують майбутніх вчителів трудового навчання, а також змісту професійно-педагогічної підготовки та її обсягу.

Гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу професійно-педагогічної підготовки вчителів України, впровадження нових педагогічних технологій, пошук найбільш оптимальних концептуальних підходів до розвитку національної педагогіки зумовлюють зростання наукового і практичного інтересу до вивчення досвіду загальноосвітньої та вищої школи, зокрема Республіки Польща. Заслуговує на увагу також виявлення спільних підходів у розбудові національної системи освіти і реформування підготовки педагогів у ВНЗ України та Польщі [4, 317–318].

У вітчизняній і світовій педагогічній науці протягом останнього десятиліття здійснено новаторські впровадження, спрямовані на вдосконалення техніко-технологічної підготовки педагогічних кадрів (А. Вихрущ, В. Гусев, Й. Гушулей, А. Дьомін, М. Жиделев, В. Ледньов, В. Мадзігон, В. Сидоренко, М. Скаткін, Г. Терещук, Д. Тхоржевський, П. Яковишин та ін.). Проте в час запровадження ступеневої підготовки вчителів з'явилося багато проблем теоретичного, практичного й організаційного характеру. Виникла потреба у створенні якісно нового підходу до науково-технічної підготовки вчителя, який пов'язаний із процесами змін в освітній галузі «Технологія».

Науково-технічна підготовка вчителя трудового навчання є основною і системоутворюючою ланкою у формуванні професійних знань та умінь. Із запровадженням нової навчальної програми з трудового навчання для загальноосвітніх шкіл та ступеневої підготовки вчителів виникла потреба у внесенні відповідних змін та коректив у зміст навчальних дисциплін техніко-технологічного циклу. Результати такого експерименту показали, що рівень науково-технічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій виробництва є не достатнім для кваліфікованого виконання своїх обов'язків в умовах реформування освітньої галузі «Технологія».

Метою статті є окреслення особливостей підготовки майбутніх учителів з навчальної дисципліни «Техніка» у Республіці Польща.

Для незалежної України вивчення досвіду підготовки педагогів у польських ВНЗ є актуальним, оскільки успіху реформ у складних сучасних економічних умовах сприятиме вивчення зарубіжних систем педагогічної освіти, об'єктивний аналіз і пошуки новітніх зразків і досягнень, з урахуванням національних особливостей і вітчизняних наукових здобутків у цій галузі.

Республіка Польща за своїми культурно-освітніми традиціями близька до українських і на шляху до вступу в Європейський Союз накопичила значний досвід реформування системи вищої освіти. Буде корисним для України застосувати ті ідеї та елементи досвіду, які можливі і доцільні для використання в процесі модернізації підготовки майбутніх вчителів трудового навчання у контексті входження нашої країни в єдиний простір вищої освіти у Європі, а саме:

- інтеграція технічної та інформативної складових змісту професійної підготовки майбутнього вчителя;
- посилення дослідницько-пошукового характеру навчання студентів;

- активізація самостійної роботи студентів та оптимізації навчального навантаження студентів і викладачів;
- застосування симулятивних методів навчання та практична спрямованість фахової підготовки майбутніх вчителів [4, с. 320].

Становлення системи підготовки майбутніх учителів з техніки у Республіці Польща відбувалося у непростих умовах. У модернізації змісту підготовки вчителів техніки у цій країні ще у 1990-х роках існував компроміс між обов'язковими вимогами щодо змісту підготовки педагогів та реальними тенденціями, характерними для кращих ВНЗ Європи [5, с. 117]. На факультетах університетів та педагогічних інститутів Польщі загальною збереглася тенденція еволюційного відходу від консервативних методів в організації та змісті навчального процесу, що відповідає соціально-економічним умовам розвитку польського суспільства. Сутність стратегічного напрямку змін у навчальному процесі студентів полягала в істотних нововведеннях з урахуванням існуючих традиційних організаційних форм функціонування вищої освіти. Хронологічно етап модернізації навчального процесу (його змісту та організації) польських ВНЗ охоплює 1990-і роки і продовжується в наш час [2, с. 118; 3, с. 112].

У 1990-і роки підготовка вчителів здійснювалась в 13 університетах і 12 вищих навчальних закладах. Навчальні плани і програми технічних факультетів ВНЗ зберегли традиційну тривалість – 5 років, поділені на 10 семестрів. Для здобуття ступеня магістра техніки випускник повинен захистити магістерську роботу, над якою він працює не менше двох років. Крім того, постановою міністерства освіти Польщі від 10 жовтня 1991 р. для отримання права стати випускником факультету за фахом – вчителем техніки – студент повинен засвоїти обов'язків курс психолого-педагогічних дисциплін обсягом 270 годин (психологія, педагогіка, методика викладання техніки у школі), а також взяти участь у шкільній практиці (обсяг 150 годин) [1, с. 155–160].

У 1990-і роки на технічних факультетах університетів та вищих педагогічних шкіл більше уваги, ніж раніше, приділялося організації та проведенню педагогічної практики у школі, про що свідчить аналіз навчальних планів ВНЗ. Одночасно тривали пошуки вдосконалення всіх видів педагогічної практики для формування у майбутнього вчителя професійно-педагогічних умінь.

Аналіз змісту навчальних планів та програм ВНЗ Польщі показав, що серед елементів нововведення можна передусім окреслити:

- широку індивідуалізацію навчання;
- зростання можливостей щодо добровільного вибору вивчення навчальних дисциплін;
- збільшення часу для самостійної роботи студентів;
- зменшення, порівняно з попереднім періодом (1980-і роки), загальнообов'язкових навчальних годин та кількості іспитів;
- поширення індивідуальної опіки викладачем навчальної діяльності студентів;
- приділення більшої уваги вивченню іноземних мов;
- організація та проведення педагогічної практики у школі [5, с. 117].

Необхідно відзначити значне скорочення фінансування з боку відповідних державних органів (що також характерно й для України) на проведення педагогічної практики в школі, що негативно впливає на можливість використання педагогічного досвіду вчителів техніки у професійній підготовці студентів.

Основним елементом реформування польської освіти є вдосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителя. Останнім часом змінюються науково-методичні вимоги до сучасного вчителя, передусім щодо організації навчально-виховного процесу на засадах раціонального врахування умов школи. Вчителю техніки надається можливість для реалізації власної дидактичної стратегії і розробки технології міжпредметних зв'язків. Адже сучасна польська дидактика техніки в школі трактує роль вчителя у навчально-виховному процесі як тактичного помічника пізнавальної діяльності учнів, який створює належні умови для їх самостійної праці і здійснює лише загальний контроль за творчими починаннями своїх вихованців. Учні отримують певну свободу у доборі та опрацюванні матеріалів при вивченні певних тем. Вчитель не має права нав'язувати їм власне трактування подій. Повною мірою учні отримують можливість у формуванні власних оцінок та узагальнень.

Професійна підготовка педагогічних працівників у сучасних ВНЗ Польщі зазнає серйозної критики, зокрема вказується на недостатній рівень педагогічної освіти у технічних ВНЗ, в яких здійснюється підготовка інженерів-педагогів для системи професійно-технічної освіти. Основні прогалини у педагогічній освіті, що виявлені в цих закладах, стосуються недостатньої кваліфікації педагогічних кадрів, які забезпечують процес професійної підготовки (Х. Беднарський, К. Дурай-Новакова, Б. Квятковська-Коваль, Ф. Шльосек), організаційних умов здійснення психолого-педагогічної підготовки (Б. Квятковська-Коваль), відсутності єдиних програм, що призводить до довільності у виборі змісту, форм та методів професійної підготовки (В. Банах, Х. Беднарський), недостатнього поєднання теоретичної та практичної підготовки (Г. Квятковська, В. Оконь), малої кількості годин, передбачених на психолого-педагогічну підготовку (Є. Каргуль, Р. Цешинська).

Порівнюючи системи підготовки вчителів трудового навчання Польщі та України в 1990-і роки, тобто в період їх реформування та реорганізації, варто вказати на суттєве оновлення змісту вищої освіти в обох країнах, що відображено в навчальних планах за цей період. На технічних факультетах університетів та вищих педагогічних шкіл Польщі й України значно збільшено час на вивчення предметів за вибором, введено нові навчальні курси, поліпшено гуманітарну підготовку студентів.

В перше десятиріччя XXI ст. визначились чіткі тенденції підвищення кваліфікаційного рівня підготовленості майбутніх вчителів техніки до праці в школі у більшості ВНЗ Польщі і України. Організація та зміст навчального процесу на технічних факультетах загалом має динамічний характер, який відзначається постійним впровадженням прогресивних новацій, оперативним використанням досвіду ВНЗ європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк А. Вища освіта Польщі: структура, управління, фінансування, підготовка кадрів / А. Василюк // Освіта і управління. – 1998. – № 2. – Т. 2. – С. 154–163.
2. Нероба Е. Вплив суспільних змін у Польщі на роль і завдання шкільного педагога / Е. Нероба // Проблеми сучасного мистецтва і культури: Педагогічна наука та мистецтвознавство на межі століть: Збірник наукових праць. – Харків: Обл. метод. кабінет навч. закладів мистецтв та культури, 1999. – С. 112–119.
3. Нероба Е. Підготовка інженерів-педагогів у Польщі в умовах інтеграції з Європейським Союзом / Е. Нероба // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 4. – С. 110–118.
4. Сорока Т. П. Система освіти у вищих навчальних закладах країн – учасниць Болонського процесу: окремі аспекти / Т. П. Сорока // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. 2008. – Вип. XXI. Ч. 1: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном». / Горлів. держ. пед. ін. інозем. мов, 8–9 жовт. 2008 р. – Івано-Франківськ: Вид.-дизайнер. відділ ЦІТ Прикарпат. нац. ун., 2008. – С. 316–322.
5. Пасічник В. Реформування технічної освіти в школах Польщі / В. Пасічник // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 1999. – № 6. – С. 116–118.